

УДК 657.6:504.6:330.322

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ І ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОСФЕРИ

В.Ф. Терещенко
аспірант

Інститут агроекології і економіки природокористування НААН

Обґрунтовано вплив екологічного аудиту на привабливість інвестицій аграрними підприємствами, що зумовлює необхідність удосконалення системи екологічного менеджменту.

Ключові слова: *екологічний аудит, інвестиції, аграрне підприємство, система, менеджмент.*

.....

Перехід до ринкових економічних відносин, що відбувається в Україні, а також зацікавленість у фінансуванні різних проєктів іноземними інвесторами потребують застосування загальноприйнятих у світовій практиці екологічних процедур. Сьогодні інвестиційна привабливість підприємств визначається не тільки вартістю їх основних засобів, економічними показниками господарської діяльності, а також рівнем негативного впливу виробництва на навколишнє природне середовище. Залучення інвестицій забезпечить, у свою чергу, розвиток власне підприємства, зростання його матеріально-технічної бази, упровадження інноваційних технологій, вищий рівень продуктивності праці.

Інвестиційна діяльність є базисом процесу розширеного відтворення, ліквідації значної частини диспропорцій у розвитку галузей АПК. Складність регулювання інвестиційної діяльності в агросфері полягає в тому, що вона охоплює різні напрями – природокористування, фінансово-банківський із різними формами господарювання, комерційний тощо.

Нині для залучення коштів у підприємства агросфери необхідно, щоб вони були інвестиційно привабливими для інвестора. Важливою умовою цього є оцінка рівня перспективності розвитку галузі та її експортні можливості, середньогалузева норма прибутку та її зміна в динаміці, галузеві інвестиційні ризики, розвиток ринкових відносин в агросфері, відповідність діяльності підприємства міжнародним вимогам, зокрема їх впливу на стан навколишнього природного середовища. Інвестори вивчають не лише фінансову звітність підприємства, а й звіт

про результати проведення екологічного аудита [1].

Нині актуальним є використання Закону України «Про інвестиційну діяльність», оскільки в багатьох випадках процедура екологічного аудита відноситься до інноваційної діяльності, що сприяє з'ясуванню реальної екологічної ситуації, питань гарантування безпеки народногосподарської діяльності в системі сільськогосподарського виробництва, агропромислового комплексу, меліоративних земель та інших об'єктів [2].

Проблемам наукових розробок щодо екологічного аудита присвячені праці Т.П. Галушкіної, В.Я. Шевчука, Ю.М. Саталкіна, В.В. Семенко, В.Р. Лозанського, Н.Р. Малишева, В.М. Навроцького, О.В. Неженцева та інших.

Зокрема, у сучасних ринкових умовах актуальним питанням є вивчення екологічного аудита як інструмента підвищення інвестиційної привабливості в агросфері.

Мета досліджень – обґрунтування необхідності проведення екологічного аудита на підприємствах агросфери як однієї з умов підвищення їх інвестиційної привабливості на прикладі Черкаської області.

Агропідприємства Черкаської області є постійно діючими забруднювачами атмосфери, води та ґрунту регіону. Однією з важливих проблем є зберігання на складах сільськогосподарських підприємств значної кількості невідомих, заборонених та непридатних пестицидів.

Так, згідно з даними Головного управління статистики у Черкаській області, за станом на 01.01.2012 р. у 96 складах зберігається 622,013 т невідомих, заборонених та непридатних пестицидів [3]. Часто умови

зберігання відходів не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, що є одним з факторів інтенсивного забруднення поверхневих і підземних вод, ґрунту, атмосферного повітря.

Як результат роботи підприємств усіх видів економічної діяльності, 2011 року в області утворилося 6085 т небезпечних відходів, що на 25,6% менше показника 2005 року (табл. 1). Але, на жаль, це пояснюється спадом економічної діяльності та кризою, а не модернізацією, упровадженням інноваційних технологій та екологічним менеджментом.

Забрудненість території такими відходами в розрахунку на 1 км² коливалася від 98 (2005 р.) до 51 кг (2011 р.). Водночас 2011 року порівняно з 2005-м збільшуються поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища на 43%, а капітальні інвестиції – зменшуються на 25%. Це свідчить про часткове подолання наслідків екологічних проблем та відсутність коштів

на модернізацію підприємств для усунення їх причин.

Капітальні інвестиції підприємств агросфери на охорону довкілля 2011 року становили 117,2, а поточні витрати – 313,0 тис. грн (табл. 2).

Підприємствам, організаціям, установам області за забруднення навколишнього природного середовища 2011 році пред'явлено екологічних зборів на суму 21552,2 тис. грн, що на 1419,4 тис. більше ніж попереднього року, з них 78,5% – збори за викиди в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, 6,5 – за скиди у водойми в межах та понад установлені ліміти, 15% – за розміщення відходів у межах та понад установлені ліміти. Однак через брак коштів підприємства й організації, яким природоохоронні органи пред'являли екологічні платежі, як і раніше, фактично сплачували лише частину з них. Недоплати формували додаткові фінансові витрати у підприємств на погашення штрафних санкцій.

Таблиця 1

Основні показники поводження з відходами I–III класів небезпеки, капітальні і поточні витрати на охорону НПС в Черкаській обл.

Показник	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Утворення небезпечних відходів, т	3021	8182	7526	5567	9150	2484	7060	6085
Одержано від інших підприємств, т	1157	494	91	116	2313	744	982	428
Знешкоджено (знищено), т	1939	1493	811	263	82	1686	2044	907
Передано іншим підприємствам, т	675	6295	5398	6813	6695	1167	6300	5676
Направлено у сховища організованого складування, т	16	281	149	69	760	4	1	–
Відправлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств, т	2	823	319	346	3574	–	–	–
У тому числі в розрахунку на 1 км ² , кг	345	98	135	48	98	78	60	51
Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, млн грн	2,3	29,6	22,9	19,6	20,9	22,0	36,1	22,2
З них капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	1,5	3,1	3,6	4,1	3,7	0,9	16,7	11,9
Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, млн грн	27,0	45,0	37,1	43,0	49,0	53,6	62,0	64,4

Таблиця 2

**Екологічні платежі та витрати на охорону навколишнього природного середовища
за видами економічної діяльності в Черкаській області, тис. грн**

Вид діяльності	Екологічні платежі		Капітальні інвестиції		Поточні витрати
	пред'явлено до сплати	сплачені	усього	з них витрати на капремонт	
Усі види економічної діяльності	21552,2	21070,7	22217,1	11868,8	64352,4
Сільське господарство, мисливство	3675,4	3654,7	117,2	–	313,0
Лісове господарство	16,1	15,6	–	–	62,1
Добувна промисловість	247,2	175,3	–	–	319,4
Переробна промисловість	14847,8	14596,9	14982,6	11445,5	48275,6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	481,5	448,9	178,6	178,6	14445,6
Будівництво	55,5	56,5	–	–	2,5
Торівля	1135,4	1135,9	–	–	–
Транспорт та зв'язок	270,1	242,7	–	–	17,7
Операції з нерухомим майном, оренда та ін.	209,7	209	0,7	0,7	311,0
Державне управління	154,7	154,6	6938,0	244,0	30,9
Комунальні та індивідуальні послуги, культура та спорт	352,8	275,1	–	–	574,6
Інші	106	105,5	–	–	–

Безпосередньо підприємствам сільсько-го господарства пред'явлено екологічних платежів на суму 3675,4 тис. грн, 99% з яких сплачено.

Аналіз статистичних даних свідчить, що реальним фінансуванням інвестицій у сферу охорони навколишнього природне середовище залишаються власні кошти підприємств Черкаської області. Слід відзначити, що в структурі підприємств немає коштів зарубіжних інвестицій тощо.

У результаті дослідження різних суб'єктів господарювання виявлено:

- низький рівень інвестування коштів у сферу охорони довкілля;
- пріоритетне використання коштів на поточні ремонти, а не витрати капітального ремонту;
- обмеження видатків на охорону навколишнього природного середовища за рахунок бюджетних коштів;
- низький обсяг капітальних витрат у галузі сільськогосподарського виробництва тощо.

Однак, на відміну від інших галузей, фінансові інвестиції у сферу охорони довкілля потребують більш ретельного контролю та ефективного використання. Це пов'язано з ризиками сільськогосподарського використання техногенно порушених земель в умовах сучасного виробництва аграрної продукції тощо. Такі функції повинен виконувати екологічний аудит як комплексний процес природокористування, що охоплює різні сфери підприємств.

Упровадження екологічного аудита як інструмента системи екологічного менеджменту передбачає забезпечення зниження витрат на екологічні платежі й штрафи, підвищення ефективності управління, іміджу підприємства, його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Проте він не знайшов застосування підприємствами Черкаської області і перебуває на стадії становлення. У результаті виникає комплекс проблем, пов'язаних із забрудненням довкілля, що потребують оперативного вирішення.

ВИСНОВКИ

Отже, екологічний аудит в агросфері – це не тільки процес контролю за вкладанням капіталу у відтворення виробництва, а й універсальний інструмент, здатний мінімізувати негативний вплив на навколишнє природне середовище, сприяти ефективному використанню та відновленню природних ресурсів, а також підвищити інвестиційну привабливість аграрних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фостолович В.А. Екологічний аудит та підвищення інвестиційної привабливості підприємств / В.А. Фостолович // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 94–97.
2. Оцінка екологічної безпеки осушуваних сільськогосподарських земель: [монографія] / [Скрипчук П.М., Бондар О.І., Рибак В.В., Матвійчук Л.А.]. – Рівне: НУГВП, 2009. – 334 с.
3. Довкілля Черкащини за 2011 рік: стат. зб. / Головне управління статистики у Черкаській області. – Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській області, 2012. – 177 с.

Новини
Новини

Новини • Новини • Новини

ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМ МОЛОЧНОГО ЛИМАНУ

13–14 червня 2013 року завідувач відділу економіки природокористування в агросфері Інституту агроекології і природокористування НААН Шкуратов Олексій Іванович взяв участь у виїзному засіданні Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, де, зокрема, розглядалися питання щодо екологічних проблем гідрологічного заказника «Молочний лиман» та річки Молочна і шляхи їх вирішення (Запорізька область). У роботі виїзного засідання взяли участь представники Міністерства екології та природних ресурсів України, Державного агентства водних ресурсів України, Державного агентства рибного господарства України, Державної екологічної інспекції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Національної академії аграрних наук України.

Під час зазначеного засідання О.І. Шкуратов виступив з доповіддю на тему: «Організаційно-правові проблеми відновлення природних екосистем Молочного лиману». На заключному етапі учасники виїзного засідання комітету Верховної Ради у Кирилівській селищній раді обговорили і склали проект пропозицій до Верховної Ради України з клопотанням про невідкладну необхідність фінансування комплексної програми відновлення Молочного лиману і малих річок півдня України.